

100 jaar ITC Naarden, het werk verandert

Arend Heijbroek

Arend Heijbroek is voorzitter van het Internationaal Theosofisch Centrum in Naarden

We herdenken dit jaar het honderdjarige bestaan van het Internationaal Theosofisch Centrum in Naarden (ITC)¹.

De eerste jaren

De eerste 25 jaar in de geschiedenis van het ITC heeft een enorme dynamiek laten zien. In 1924 werd er door Annie Besant, tweede International President van de Theosophical Society (TS), gezocht naar een plek waar jonge mensen konden worden opgeleid in ceremonieel werk, met name voor de Vrij Katholieke Kerk (VKK). J. Krishnamurti, toen voorzitter van de jong theosofen in Europa, gaf George en Rukmini Devi Arundale de suggestie om te kijken of het landgoed 'De Duinen' geschikt was. Dit leidde ertoe dat de toenmalige eigenaresse, mevrouw Mary van Eeghen-Boissevain in augustus 1925 het landgoed schonk aan Annie Besant als President van de TS, voor de dienst aan de Meesters.

Huis De Duinen 1920

De donatie van het landgoed leidde tot een explosie van activiteiten. Tal van gerelateerde, meest ceremoniële, organisaties, zoals Vrij Katholieke Kerk (VKK), Tafelronde, Vrijmetselarij, vonden er hun thuis. De bestaande VKK kapel werd aanzienlijk uitgebreid, maar werd al in 1928 vervangen door een grotere kerk met 300 zitplaatsen. Een foto uit het privé-album van C.W. Leadbeater laat een nog groter ontwerp zien.

De kerk in 1928 met links de oude kapel

In datzelfde jaar werden een grote vrijmetselaarstempel gebouwd: de eerste Besant Hall, evenals een klein logegebouw, later gebruikt als logeergebouwtje. Het was duidelijk dat ceremonieel werk de kern vormde van de activiteiten. Dit bleek ook uit de notulen van het ITC bestuur. Belangrijk agendapunt was onder andere het bekostigen van de gewaden voor de

priesters van de VKK. Daarnaast had het ITC ook een duidelijk maatschappelijke oriëntatie. De doeleinden omschreven de promotie van universele broederschap en internationale vrede. Discussies over politiek werden aangemoedigd. Eind jaren dertig ontwikkelde Arundale de vredesmeditatie, in een poging een nieuwe wereldoorlog te voorkomen. Dit

bleef vele jaren een belangrijke eigen activiteit van het ITC. Tijdens de oorlog werden de statuten veranderd, het ITC werd een VKK centrum, waarmee confiscatie door de bezetter een paar jaar is uitgesteld.

Tussen 1950 en 1975: ITC als occult centrum

Tot het overlijden van George Arundale in 1945 was de President van de TS ook erevoorzitter van het ITC. Jinarajadasa, President van de TS van 1946-1953, weigerde deze functie, omdat hij het ITC vooral als een kerkcentrum zag, in plaats van een TS-centrum. Hoewel Rukmini Devi Arundale hoofd van het Centrum bleef, was er in de periode na 1945 lange tijd geen formele band meer met de TS.

Het ceremoniële werk bleef van groot belang. Daarbij was de bijdrage van professor Van der Stok, tussen 1935 en 1958 werkzaam op het ITC, van grote invloed, waarbij ook onderzoek werd gedaan naar de ontwikkeling van nieuwe ceremonieën. Veel theosofen waren betrokken bij het ceremonieel werk. Families kampeerden hiertoe in de zomer met hun gezin op het ITC. Overigens was er veel cohesie tussen de verschillende aspecten van het werk, alleen al omdat velen lid waren van de betreffende organisaties.

De brand van de toenmalige houten Besant Hall in 1965, meer geschikt voor besloten ceremonieën, leidde tot de bouw van een nieuwe Besant Hall. Het was nadrukkelijk de wens van Rukmini dat dit een open gebouw moest worden, met zicht op de natuur. In 1971 was ook de bouw van een eigen, moderne VKK kapel voltooid.

De grote nadruk op occulte aspecten van het werk werd in Adyar met gemengde gevoelens waargenomen. Eind jaren 60 scheef James Perkins, internationale Vicepresident onder Sri Ram, de vijfde President van de TS, een brief met de observatie dat het ITC wel erg met het occulte bezig was, terwijl Adyar zich meer bezig hield met innerlijke transformatie. In feite een vorm van kritiek.

De derde periode, 1975 -2000, tijd van overgang

Mede geïnspireerd door de viering van het 100-jarig bestaan van de TS werden na 1975 meer openbare activiteiten georganiseerd, zoals muziekkuitvoeringen en tentoonstellingen met als thema het spirituele in de kunst. De Annie Besant loge in het Gooi organiseerde activiteiten voor een breder publiek. Dit werd niet door alle leden omarmd, hetgeen leidde tot een onafhankelijke organisatie, De Nieuwe Mens,

die tot voor kort nog op het ITC actief was.

In deze periode ontstond binnen de TS geleidelijk meer afstand tot ceremonieel werk. In het begin leidde dat aan beide kanten tot de onrust die met veranderingen gepaard gaat. De harmonieuze relaties zijn gelukkig weer hersteld.

Na het overlijden van Rukmini in 1986 werd de officiële band met Adyar hersteld. Radha Burnier, zevende President van de TS, werd President van het ITC. Dit gebeurde overigens tijdens een bisschoppelijke conventie van de VKK, die toen toevallig op het ITC plaats vond. Wat is toeval op een occult centrum? Het ITC nam het initiatief om Radha uit te nodigen voor het belangrijke seminar over *Human Regeneration* in 1990. De accentverschuiving naar innerlijke transformatie, een meer persoonlijk, introvert proces, heeft natuurlijk invloed gehad op het ITC.

Door het contact met Adyar nam ook de behoefte toe om het ITC meer geschikt te maken voor internationale theosofische bijeenkomsten. Dit leidde tot de voorbereiding van de bouw van Crystal House en Hall, een enorme operatie.

De laatste 25 jaar, 2000-2025, een bredere doelgroep

De nieuwbouw van Crystal House en Crystal Hall kwam in 1999 gereed en werd in 2020 vervolgd door het vervangen van het oude guest house door Lotus House. Dit had indirect ook invloed op de aard van werkzaamheden op het ITC. Terwijl er voor die tijd ook al kleinschalige activiteiten van derden plaats vonden, namen de mogelijkheden hiervoor toe. Bovendien konden de kostbare gebouwen niet vaak leeg blijven staan. Het werk van het ITC is hierdoor veranderd, van nagenoeg exclusief TS

en gerelateerde organisaties, naar een actieve verhuur aan derden, serieuze spirituele organisaties. Er is met name veel belangstelling voor boeddhistische retraites.

De combinatie van een spiritueel en een meer zakelijk centrum lijkt een paradox, maar is een heel positieve uitdaging gebleken. We ervaren dat de hurende organisaties ook nadrukkelijk bijdragen aan de positieve sfeer van het ITC. Het centrum wordt daarbij vergeleken met een diamant met vele kleuren, die samen het witte licht vormen. Veel deelnemers waarderen de bijzondere sfeer van het centrum.

Dit is ook uitgedrukt in de Mission Statement, die in het kort beschrijft waarom we bestaan:

De mensheid te dienen als spiritueel studie- en retraitecentrum, door mensen uit te nodigen om aan het proces van innerlijke transformatie te werken.

Theosofisch werk blijft centraal staan

Laat het duidelijk zijn: het theosofisch werk, als universele spiritualiteit, blijft centraal staan. Dit wordt ook door de hurende organisaties op prijs gesteld. Er is geen verborgen theosofische agenda.

Daarnaast heeft het internationale werk nieuwe impulsen gekregen. Tim Boyd, de achtste President van de TS, heeft als beleid om het ITC in het internationale werk van de TS te betrekken. Belangrijk hierbij zijn de Strategische Planning, dagen van de General Council (GC), die jaarlijks op het ITC plaats vinden. Dan is er meer tijd voor inhoudelijke onderwerpen, anders dan bij de meer zakelijke agenda van de GC in Adyar. Op het ITC is, bij voorbeeld, de mission statement van de TS ontstaan.

Ceremonieel werk en innerlijke transformatie

Terugblikkend roept de vraag zich op of de natuurlijke cohesie, die lang bestond tussen ceremonieel werk enerzijds en anderzijds het theosofisch werk, meer gericht op innerlijke transformatie, niet opnieuw moet worden onderzocht. Het lijkt er op dat de TS zich van de meer ceremoniële werkzaamheden heeft afgekeerd, tot verdriet van vele leden. De vraag is of we het transformatie-kind niet met het ceremoniële badwater hebben weggegooid.

Innerlijke transformatie wordt algemeen beschouwd als de kern van het werk van de TS, als de achterliggende doelstelling van de innerlijke oprichters van de TS. Dat staat niet ter discussie. Innerlijke transformatie en het werk van Krishnamurti, zonder ceremoniële activiteiten, is ook de weg van de schrijver dezes. Maar voor het werk van het ITC als geheel is een bredere beeldvorming nodig, zonder dogma's of persoonlijke preferenties.

De nadruk op innerlijke transformatie leidde tot een meer introverte, individualistische, en soms te intellectuele cultuur. Hierbij spelen commitment om aanwezig te zijn, het werken met fijnere energieën, en samenwerking met anderen een minder grote rol. Deze zijn alle juist essentieel voor ceremonieel werk. Bij ceremonieel werk is echter het aandachtspunt dat dit niet afsluit tot slechts een 'fijne ervaring' voor de deelnemers zonder innerlijke verdieping en wezenlijk begrijpen. Dus beide wegen hebben hun eigen uitdagingen. Maar zijn dit daarmee tegenstellingen?

Tegenstrijdig of aanvullend?

De drie werkterreinen van de TS zijn studie, meditatie en dienstbaarheid. Die zijn niet tegenstrijdig, maar aanvullend, mede om eenzijdigheid te voorkomen. Is dat niet ook het geval met ceremonieel werk en innerlijke transformatie? In veel opzichten vult het elkaar aan. Je kunt aan innerlijke transformatie werken zonder ceremonieel werk te doen, maar je mist dan de ervaring van en ruimte voor de inspiratie van de fijnere energieën. Belangrijke aspecten op het spirituele pad. Ceremonieel werk creëert ook broederschap, omdat je samen innerlijk bezig bent. Je doet het niet voor jezelf, het woord ik vervalt, wordt vervangen door wij, waardoor het losmaken van het ego makkelijker wordt. Zodoende wordt ceremonieel werk binnen de theosofische traditie actief werken aan innerlijke transformatie. Studie van de onderlinge samenhang van mens en fijnere energieën versterkt tijdens de ceremonie die energie en voorkomt dat dit een toneelstukje wordt.

Opnieuw onderzoeken?

Moeten we daarom niet opnieuw gaan onderzoeken wat de relatie is tussen deze activiteiten? Zijn niet beide aspecten verwoord in onze doelstellingen? Wellicht dan niet voor iedereen, maar toch als een optie? En hoe zou dat er dan uit moeten zien?

De ceremonie van de VKK heeft een duidelijk christelijke invalshoek. Dat is niet voor iedereen inspirerend, voor jongeren wellicht om andere redenen als voor ouderen. Kan een lichte, universele ceremonie deel uitmaken van theosofische activiteiten? Is de vredesmeditatie van het ITC, dezer dagen in het Nederlands vertaald, wellicht een optie? Een veld voor onderzoek voor de toekomst.

Terugblik en vooruitzien

Iedere keer zien we aan het eind van een periode van 25 jaar de kiemen ontstaan voor een nieuwe impuls:

- Eind jaren 40: meer los komen van Adyar, om een eigen, meer occulte weg te zoeken.
- Begin jaren 70: meer externe activiteiten, mede door de nieuwe Besant Hall.
- Voor de eeuwwisseling: groter belang van verhuur voor een bredere doelgroep.
- Nu, impulsen voor 2025-2050: onderzoek naar de relatie tussen innerlijke transformatie en ceremonieel werk?

Je kan tijdens zo een periode moeilijk overzien wat de impulsen zijn voor een nieuwe periode. Het bovenstaande kan slechts als vingeroefening worden beschouwd.

Uit de contacten die we ook met andere esoterische organisaties hebben, blijkt dat mensen nu minder geneigd zijn om zich te verbinden aan dit werk. Commitment is ook voor de toekomst van het ITC een belangrijk aspecten. Het werk 'drijft' op een klein aantal bevlogen vrijwilligers, die zich inzetten om dit unieke centrum ook voor de toekomst voor de mensheid in stand te houden.

Programma 100 jaar ITC

Ter gelegenheid van het 100-jarige bestaan van het ITC is op 23 en 24 augustus een boeiend programma georganiseerd met Tim Boyd als keynote speaker, en met diverse sprekers over de verschillende aspecten van het werk op het ITC.

Zie voor het programma de site van TVN en ITC.

Voetnoot

1. In oudere literatuur wordt als locatie van het ITC 'Huizen' vermeld. Begin 90-er jaren vond een ruilverkaveling plaats. Sindsdien behoort het Centrum tot Naarden, onderdeel van de gemeente Gooise Meren. Voor een uitgebreidere geschiedenis van het ITC zie Theosofia 113:1 en 113-3, resp. februari en augustus 2012, www.theosofie.nl/tijdschrift-t/archief/

